

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Förslag framlägges om utvidgat statligt stöd till de fyra enskilda psykopathemmen för barn, Mellansjö och Råbylunds skolhem samt Skårsbo och Frölundaborgs barnhem. I fråga om statsbidraget till psykisk barna- och ungdomsvård föreslås däremot ingen ändring.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 5 mars 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under elfte huvudtiteln, punkterna 40 och 101, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1948/49 beräkna

dels till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn ett förslagsanslag av 90 000 kronor,

dels ock till Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

Jag omnämnde därvid, att Kungl. Maj:t genom beslut den 2 november 1945 uppdragit åt medicinalstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt verkställa utredning av frågan om anstaltsvården för sinnessjuka, psykopatiska och nervösa barn samt andra i samband med psykopatvården för barn stående spörsmål. Vidare anförde jag, att denna utredning, vilken bl. a. torde komma att innefatta förslag om ändrade grunder för statsbidragen till driften av anstalterna för psykopatiska och nervösa barn samt till den psykiska barna- och ungdomsvården, vore att vänta inom den närmaste tiden.

Sedan de båda styrelserna i gemensam skrivelse den 19 januari 1948 avgivit vissa förslag i anledning av det lämnade uppdraget, torde frågan om anslag till här avsedda ändamål för budgetåret 1948/49 nu böra upptagas till slutlig prövning. Enligt vad av det följande kommer att framgå finner jag emellertid icke möjligt att på det föreliggande utredningsmaterialet nu taga ställning till frågan om den vidare utbyggnaden av anstaltsvården för psykopatiska och nervösa barn samt psykopatvården för barn och ungdom i övrigt. I avvaktan på ytterligare utredning rörande dessa frågor anser jag mig böra begränsa mig till att föreslå en omläggning av statsbidragen till de fyra befintliga anstalterna för psykopatiska och nervösa barn i syfte att säkerställa verksamhetens uppehållande vid dessa anstalter. I fråga om statsbidraget till den psykiska barna- och ungdomsvården ifrågasätter jag icke någon ändring.

Inledning.

I sitt i juli 1944 avgivna betänkande med utredning och förslag angående revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård

(SOU 1944: 34) behandlade socialvårdskommittén även frågan om barnhemmen för psykopatiska och nervösa barn (s. 203—207). Kommittén fann därvid erforderligt, att frågan om psykopathemmens verksamhet behandlades som ett led i ett större problemkomplex, nämligen frågan om psykopatvården i allmänhet för barn. Efter redogörelse för de befintliga psykopathemmens otillräcklighet och ekonomiska svårigheter uttalade kommittén, att med psykopatvården för barn sammanhängande spörsmål icke kunde eller borde lösas inom ramen för barnavårdslagstiftningen. Enligt kommitténs mening borde frågan om psykopatvården för barn och i samband därmed spörsmålet om psykopathemmens framtida ställning göras till föremål för särskild utredning.

Med anledning av en av medicinalstyrelsen gjord framställning i ämnet uppdrog Kungl. Maj:t den 2 november 1945 åt medicinalstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt verkställa utredning av frågan om anstaltsvården för sinnessjuka, psykopatiska och nervösa barn samt andra i samband med psykopatvården för barn stående spörsmål ävensom att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, som av utredningen kunde föränledas.

Styrelserna uppdrogo i sin tur åt dåvarande inspektören för sinnesslövarden m. m. Anna-Lisa Annell samt byråchefen i socialstyrelsen A. Berggren att utarbeta ett preliminärt förslag i ämnet. Sedermera uppdrogs åt byråchefen i socialstyrelsen T. Eriksson att göra en särskild undersökning, avsedd att belysa de fyra enskilda psykopathemmens behov av ekonomiskt stöd.

Med skrivelse den 19 januari 1948 ha medicinalstyrelsen och socialstyrelsen överlämnat de verkställda utredningarna. I skrivelsen framhålles, att styrelserna vid behandlingen av det av Annell och Berggren avgivna förslaget på vissa punkter icke kunnat uppnå full samstämmighet. Främst gälla meningskiljaktigheterna organisationen och tillsynen av de nuvarande fyra enskilda psykopathemmen, Mellansjö och Råbylunds skolhem samt Skårsbo och Frölundaborgs barnhem. Styrelserna hade likväl enats om att snara åtgärder borde vidtagas för att ekonomiskt trygga fortbeståndet av samtliga dessa anstalter under de närmaste åren.

Med hänsyn till nämnda förhållanden ha styrelserna i skrivelsen först var för sig anfört vissa synpunkter på det föreliggande förslaget och därefter tillsammans framlagt förslag rörande ordnandet tills vidare av de fyra psykopathemmens ekonomi.

Över styrelsernas framställning ha yttranden avgivits av statskontoret samt huvudmännen för de fyra psykopathemmen.

Gällande bestämmelser.

Gällande grunder för statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn äro angivna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 303; ändrad 270/1942).

Enligt kungörelsen utgår statsbidrag till sådan anstalt för psykopatiska

och nervösa barn, som drives av landsting, stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting, barnvårdsförbund, förening eller stiftelse. Statsbidrag utgår allenast till anstalt, som efter av medicinalstyrelsen föranstaltad avsyning av styrelsen blivit godkänd för ändamålet. Sådant godkännande må icke lämnas med mindre behov av anstalten prövas föreligga. Statsbidrag utgår med 2 kronor för dag och vårdad elev, dock att statsbidraget icke må överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader under året. Vidare föreskrives, att statsbidrag icke utgår för större antal vårdplatser än medicinalstyrelsen fastställt såsom normal beläggning. Statsbidrag utgår icke för den, som vid intagningen överskridit 17 års ålder, ej heller för intagen över 21 år.

Anstalterna äro underkastade medicinsk-psykiatrisk inspektion av inspektören för sinnesslövrården.

I detta sammanhang må omnämnas, att jämlikt särskilda av Kungl. Maj:t fattade beslut statsbidrag till skolundervisning f. n. utgår till samtliga fyra psykopathem, vilka åtnjuta driftbidrag till sin verksamhet. Bidraget uppgår till samma belopp som utgående avlöning till lärare.

Statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård, innefattande undersökning och behandling av psykiska rubbningar hos barn och ungdom samt rådgivning i uppfostringsfrågor, utgår jämlikt kungörelsen den 22 juni 1945 (nr 489). Bidrag utgår till landsting eller stad, som icke deltagar i landsting, som anordnar sådan vård. Verksamheten må även anordnas gemensamt av två eller flera landsting eller av landsting och stad, som icke deltagar i landsting. Densamma skall vara anordnad enligt en av medicinalstyrelsen godkänd plan och inom varje verksamhetsområde utövas vid minst en central (rådgivningsbyrå för uppfostringsfrågor) samt, i den mån så prövas erforderligt, vid en eller flera filialstationer. Central bör i allmänhet vara förlagd till sjukhus och anknuten till barnavdelning, om sådan finnes. Därest central förlägges utan direkt anslutning till sjukhus, skall sådana anordningar vidtagas att för verksamheten erforderligt antal vårdplatser står till förfogande å närbeläget sjukhus, i första hand barnavdelning, om sådan finnes. Inom varje verksamhetsområde skola finnas dels en eller flera legitimerade läkare, som äga utbildning i pediatrik och psykiatri samt speciell erfarenhet i barnpsykiatri eller eljest förvärvat för verksamheten ägnad specialutbildning, dels ock en eller flera assistenter, vilka äga för uppgiften lämpad utbildning och av medicinalstyrelsen förklarats behöriga att innehava dylik befattning. Läkare förordnas av medicinalstyrelsen. Styrelsen har att fastställa instruktion för verksamheten på förslag av huvudmannen. Statsbidrag utgår allenast under förutsättning, att undersökning, rådgivning och behandling vid central och filialstation lämnas kostnadsfritt. Bidrag utgår till kostnaderna för dels läkares och assistents avlöning, dels dessa befattningshavares resor i tjänsten. Till avlöningskostnaderna utgår bidrag med årligt belopp, motsvarande hälften av de verkliga kostnaderna, för läkare dock högst 6 000 kronor och för assistent högst 3 000 kronor. För läkares och assistents resor

utgår bidrag med i regel 50 % av de sammanlagda rese- och traktamentskostnaderna. I vissa län utgår dock bidraget med högre procentsats, 60 eller 70 %. Den psykiska barna- och ungdomsvården skall stå under överinseende av medicinalstyrelsen och under lokal tillsyn av vederbörande förste provinsialläkare resp. med denne jämställd förste stadsläkare. Vid godkännandet av plan för verksamheten samt i vissa andra angivna hänseenden skall medicinalstyrelsen samråda med socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. Även i övrigt bör medicinalstyrelsen, då förhållandena så påkalla, låta sig angeläget vara att vid utövandet av tillsyn över verksamheten samråda med därav berörda myndigheter.

Föreliggande förslag.

1. Anells och Berggrens förslag.

Det av Anell och Berggren framlagda förslaget, beträffande vars närmare innehåll jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, innebär sammanfattningsvis följande.

Utredningsmännen föreslå utbyggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården genom landstingens och städernas utanför landsting försorg. Utbyggnaden föreslås omfatta inrättandet, i anslutning till befintliga eller planerade centraler, av särskilda observationshem, avsedda att bereda bättre möjligheter än nu föreliggande till psykisk observation och korttidsbehandling av barn. Personalbehovet vid observationshemmen beräknas kunna i viss utsträckning tillgodoses gemensamt med behovet för centralerna. Statsbidrag föreslås skola utgå dels till uppförande och inrättande enligt samma grunder, som gälla för barnhem, dels ock till driftkostnaderna med sex kronor för dag och barn. Statsbidraget till lön åt läkare inom den psykiska barna- och ungdomsvården föreslås höjt från nuvarande högst 6 000 kronor till högst 9 000 kronor.

Utredningsmännen förorda vidare, att för vård av sinnessjuka barn uppföres en paviljong vid statens anstalt för fallandessjuka ävensom att i samband med blivande nybyggnader av sinnessjukhus fristående vårdavdelningar för barn anordnas.

För anordnande av läkepedagogiska institutioner, avsedda att tillgodose samma vårdbehov som de nuvarande hemmen för psykopatiska och nervösa barn, föreslås utbyggnad på statens bekostnad av de befintliga anstalterna Mellansjö skolhem och Skårsbo barnhem, vilka vid en senare tidpunkt anses böra övertagas av staten. Vidare föreslås en höjning av driftbidraget till dylika institutioner samt införande av statsbidrag till eftervård.

För den utbyggnad av vården av ifrågavarande klientel, som anses kunna äga rum under budgetåret 1948/49, böra enligt utredningsmännen anslås till bidrag till uppförande och inrättande av observationshem 250 000 kronor, till bidrag till driftkostnaderna vid observationshem 50 000 kronor, till bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård 90 000 kronor, till utbyggnad av läke-

pedagogiska institutioner 500 000 kronor, till bidrag till driften av läkepedagogiska institutioner 275 000 kronor samt till bidrag till eftervård 22 000 kronor.

2. Erikssons utredning.

Av Erikssons utredning, vilken sammanfattats i en den 24 november 1947 dagtecknad promemoria, inhämtas rörande de fyra hemmens belägenhet, kapacitet m. m. bl. a. följande.

Skärsbo barnhem ligger i Hulabäcken, några kilometer från Alingsås. Anläggningen, som godkänts för 23 platser, består av en huvudbyggnad med bostadsrum för eleverna och personalen samt en mindre skolbyggnad med liten gymnastiksal och familjebostad för folkskolläraren. Hemmet ligger nära sjö på en vacker och rymlig tomt. Huvudbyggnaden är i dåligt skick. Vattentillgången är — även under normala förhållanden — för knapp. I hemmet mottagas pojkar i åldern 9—14 år.

Frölundaborgs barnhem ligger i en utkant av Göteborg. Anläggningen har godkänts för 34 platser. Den består av en vacker och i huvudsak mycket ändamålsenlig, stor byggnad, innehållande såväl bostads- och dagrum för elever och personal som skolsalar och gymnastiksal. Tomten är alltför liten och kommer att ytterligare minskas genom vägbygge. Villabebyggelse finnes runt om. I hemmet få mottagas barn av båda könen i åldern 3—16 år. I praktiken emottagas ej barn under 6 eller över 13 år.

Råbylunds skolhem ligger i Råby, strax utanför Lund, och är granne till Råby yrkesskola. Anstalten, som har 24 godkända platser, består av huvudbyggnad med elev- och personalrum, liten skolbyggnad och en liten flygelbyggnad med personalrum. Gymnastiksal saknas. Byggnaderna äro ej särskilt lämpade för ändamålet. Tomten är ganska knapp, men goda utvecklingsmöjligheter finnas. Läget är utmärkt. I hemmet mottagas barn av båda könen i åldern 6—12 år.

Mellansjö skolhem ligger i Täby utanför Stockholm, vackert beläget intill sjö. Anstalten har godkänts för 47 platser. Elever och personal ha fördelats på tre förläggningar, varav en är gammal och dålig samt de båda andra relativt nya och bra. Ett särskilt, rätt dåligt skolhus finnes. Gymnastiksal saknas. Tomten är utmärkt lämpad för ändamålet och grannar finnas på lagom håll. Barn av båda könen i åldern upp till 17 år få mottagas. I praktiken bruka ej yngre barn än treåringar tagas emot, ej heller äldre pojkar än 13-åringar.

Skärsbo barnhem äges av en stiftelse med samma namn, Frölundaborgs barnhem av sällskapet Myrorna, Råbylunds skolhem av skånska barnavårdsförbundet och Mellansjö skolhem av en förening med samma namn.

Klientelet vid de fyra hemmen består enligt utredningsmannen huvudsakligen av barn, som i sina hem eller fosterhem eller i skolan lagt i dagen svårartat trots, skolkat, snattat eller betett sig egendomligt eller oregerligt. Praktiskt taget alla barn intoges på barnavårdsnämndernas framställning. De vore av nämnden vanligen omhändertagna för samhällsvård eller skydds-
uppfostran. Endast i enstaka fall hade placeringen skett direkt av föräldrarna.

Beträffande anstalternas ekonomi grundar sig densamma enligt utredningsmannen f. n. på dels statsbidrag till driften och till skolundervis-

ningen enligt de i det föregående refererade statsbidragsbestämmelserna, dels dagavgifter för mottagna barn. Sistnämnda avgifter, vilka som regel slutligen gäldades av vederbörande landsting jämlikt bestämmelserna i 63 § barnavårdslagen, utgjorde under år 1947 5 kronor vid Skårsbo, 4 kronor vid Frölundaborg, 2 kronor 50 öre vid Råbylund och 4 kronor 50 öre vid Mellansjö.

Utredningsmannen framhåller, att de fyra huvudmännens möjligheter att fortsätta driften av sina institutioner vore helt beroende av vilka ytterligare bidrag som kunde erhållas från det allmänna, samt anför härefter.

Under åren 1946 och 1947 har verksamheten kunnat uppehållas endast med stort besvär. Personallönerna ha icke varit konkurrensdugliga med dem som utgått vid de statliga och kommunala institutioner som tjänat som jämförelseobjekt. Endast förhoppningen om en snar och kraftig uppjustering av det allmännas bidrag har förmått huvudmännen att sträva vidare.

Vad som nu framför allt erfordras är en omedelbar reglering av personalens löner och arbetstid. För den personal som står i ledande ställning synes även en pensionsreglering vara ofrånkomlig. Övriga omkostnader vid anstalterna torde icke behöva undergå annan ökning än som sammanhänger med ändringar i prisnivån.

Sedan jag under besök på varje särskild institution gjort mig förtrogen med förhållandena på platsen och genomgått anstalternas räkenskaper för de sista åren, har jag efter överläggningar med representanter för styrelserna samt föreståndarinnorna (överläggningarna ha haft karaktären av förhandling med parterna) uppgjort statförslag för år 1948 för varje enskild anstalt.

Utredningsmannen framlägger härefter förslag till personal- och omkostnadsstater för de fyra anstalterna enligt följande sammanställning.

	Skårsbo	Frölundaborg	Råbylund	Mellansjö
Personalstat, kronor	34 000	56 000	32 000	108 000
Omkostnadsstat, kronor	38 000	51 000	37 000	78 000

De uppgjorda personalstaterna förutsätta oförändrad personalstyrka vid anstalterna Frölundaborg och Råbylund samt utökning av personalen vid Skårsbo med 1 biträdande föreståndarinna och vid Mellansjö med 1 vårdare på heltidsanställning jämte viss extrapersonal. Till de angivna personalkostnaderna komma avlöningar till lärare för skolundervisningen med i runda tal för Skårsbo 15 000 kronor, för Frölundaborg 16 000 kronor, för Råbylund 15 000 kronor och för Mellansjö 35 000 kronor.

Utredningsmannen framhåller, att såväl personal- som omkostnadsstaterna finge betecknas som, ur anstalternas synpunkt, sparsamt upplagda. Givet vore ock enligt utredningsmannens mening att anstalterna borde få möjlighet att överskrida dem samt garanti för kompensation, därest överskridandet i förväg godkänts av tillsynsmyndigheten.

Med utgångspunkt från de uppgjorda personal- och omkostnadsstaterna samt under hänsynstagande till de inkomster, som kunde beräknas tillföras

anstalterna i form av personalersättningar för vivre, beräknar utredningsmannen de fyra hemmens behov av vårdersättningar för år 1948 enligt följande.

	Skärsbo	Frölunda- borg	Råbylund	Mellansjö
<i>Utgifter.</i>				
Löner till vårdpersonal	34 000	56 000	32 000	108 000
Löner till lärare	15 000	16 000	15 000	35 000
Omkostnader	38 000	51 000	37 000	78 000
Summa kronor	87 000	123 000	84 000	221 000
<i>Inkomster.</i>				
Personalersättningar	6 000	12 000	7 000	15 000
Löner till lärare	15 000	16 000	15 000	35 000
	21 000	28 000	22 000	50 000
Behov av vårdersättningar	66 000	95 000	62 000	171 000
Summa kronor	87 000	123 000	84 000	221 000

Per dag och elev skulle enligt denna sammanställning kostnaderna vid de fyra anstalterna Skärsbo, Frölundaborg, Råbylund och Mellansjö uppgå, inberäknat lärarkostnaderna, till resp. kronor 10:08, 9:21, 9:17 och 12 samt, oberäknat lärarkostnaderna, till resp. kronor 8:21, 7:88, 7:38 och 9:96.

Beträffande principerna för statsbidrag till de fyra hemmens verksamhet anför utredningsmannen härefter.

Vad beträffar konstruktionen av de nödvändiga statsbidragen synes ingen anledning föreligga att föreslå ändring beträffande lärarlönerna. Bidrag förut-sattes därför utgå även i fortsättningen på samma sätt som hittills.

För vårdersättningarnas del kunna olika utvägar tänkas. En utväg vore att låta hela beloppet utgå i form av dagavgift, uttagen från barnavårdsnämnderna, d. v. s. i realiteten från landstingen. Man kunde också tänka sig denna dagavgift uttagen från staten. Parallellen med ungdomsvårdsskolorna, vilkas kostnader helt täckas av staten, ligger ju här nära till hands. Skall vårdersättningen liksom nu uppdelas på två poster, ett landstings- och ett statsbidrag, kan man såsom nu ha ett fast statsbidrag och ett varierande landstingsbidrag, vilket sistnämnda då skulle fixeras så, att de verkliga utgifterna för anläggningen bleve täckta. Denna variation i anstalternas ersättningsanspråk på kommuner (och enskilda) är emellertid direkt olämplig och föranleder mestadels en dragning mot den »billigaste» anstalten. Skall en uppdelning bibehållas, synes det ur psykologiska och allmänna synpunkter bäst, att landstingsavgiften fixeras till ett för alla psykopathemmen lika dag-belopp samt att det belopp som sedan brister individuellt utfylles av staten genom bidrag, avpassade efter varje anstalts faktiska behov.

Utredningsmannen föreslår härefter att landstingsavgiften (vårdavgiften) fastställes till 5 kronor per vård dag vid samtliga fyra anstalter samt att statsbidraget konstrueras som platsbidrag. Sistnämnda bidrag skulle — med utgångspunkt från ett antal vård dagar av för Skärsbo 8 030, för Frölundaborg 12 045, för Råbylund 8 395 och för Mellansjö 17 155 — behöva uppgå till för Skärsbo 1 130, för Frölundaborg 1 029, för Råbylund 833 och för Mel-

lansjö 1 808 kronor per plats och år. Med hänsyn till den knappa uppläggningsen av staterna föreslår utredningsmannen en uppräkningsen av statsbidragen till närmast högre hundratals kronor.

Det totala behovet av statsbidrag skulle sålunda för de fyra hemmen bli följande:

Skärsbo (23 × 1 200)	kronor	27 600
Frölundaborg (34 × 1 100)	»	37 400
Råbylund (24 × 900)	»	21 600
Mellansjö (47 × 1 900)	»	89 300
Summa kronor		175 900

Skillnaden mellan nu utgående och föreslagna ersättningar framgår av följande av utredningsmannen uppgjorda sammanställning, i vilken under »landstingsbidrag» inräknats det fåtal vårdavgifter, som bestridas av enskilda.

Hem	Antal vård- dagar	Landstingsbidrag		Statsbidrag	
		Nu	Föreslaget	Nu	Föreslaget
Skärsbo	8 030	40 150	40 150	16 060	27 600
Frölundaborg	12 045	48 180	60 225	24 090	37 400
Råbylund	8 395	20 987	41 975	16 790	21 600
Mellansjö	17 155	77 197	85 775	34 310	89 300
Summa kronor		186 514	228 125	91 250	175 900

Utredningsmannen föreslår vidare att statsverket bör påtaga sig att utgiva gottgörelse för de förluster som uppstått för psykopathemmens verksamhet under åren 1946 och 1947. Dessa förluster kunde preliminärt uppskattas till sammanlagt omkring 75 000 kronor. Huvudmännen hävdade på denna punkt, att en ekonomisk sanering fördröjts genom den utredning, som av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen bedrivits rörande verksamhetens framtida gestaltning.

De föreslagna nya bidragen böra enligt utredningsmannen utgå på grund av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt de enskilda huvudmännen. Kungörelsen angående statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn skulle därvid kunna upphävas. Avtalen föreslås individuellt avpassade för varje hem. Löptiden anses böra bestämmas till tre år. I avtalen böra enligt utredningsmannen regleras frågor om bl. a. hemmets ledning, personal och läkare.

3. Medicinalstyrelsens och socialstyrelsens skrivelse.

Såsom förut nämnts ha medicinalstyrelsen och socialstyrelsen i skrivelsen den 19 januari 1948 anfört skiljaktiga meningar beträffande organisationen och tillsynen av psykopathemmen. Jämväl i vad avser motiveringen för att i nuvarande läge förslag ej borde framläggas om utbyggnad av läkepedagogiska

institutioner enligt de av Annell och Berggren förordade riktlinjerna ha styrelserna framfört skilda synpunkter. Innebörden av de båda styrelsernas ståndpunkter är i huvudsak följande.

Socialstyrelsen anser, att likheten mellan ungdomsvårdsskolornas och psykopathemmens klientel icke tillräckligt beaktats. I den mån för sinnessjuka, psykopatiska eller nervösa barn erfordrades långvård på en anstalt av något slag, kunde bli fråga om sinnessjukvård, sinnesslövärd, psykopathemsvård eller ungdomsvårdsskolevård. Huruvida dessa anstalter för långvårdsfallen skulle byggas samman till en enhetlig organisation eller som nu splittras upp på olika organisatoriska enheter vore närmast en praktisk administrativ fråga, icke en »medicinsk» eller »social» eller »pedagogisk» angelägenhet. Socialstyrelsen hävdade, att såväl medicinska som sociala och pedagogiska synpunkter kunde komma till sin rätt oberoende av vart den administrativa tillsynen förlades. Ett gott exempel härpå vore ungdomsvårdsskoleorganisationen.

I nuvarande läge syntes det icke utförbart att göra en sammanslagning av långvårdsformerna för missanpassad ungdoms behandling. Vad som emellertid kunde ske med stora praktiska fördelar vore en sammanslagning till socialstyrelsens skolbyrå av tillsynen över psykopathems- och ungdomsvårdsskolevården, så mycket mer befogat som psykopathemmen vore barnavårdsanstalter i lagens mening.

Socialstyrelsen berör härjämte vissa brister i psykopathemmens verksamhet under senare år och påpekar därvid behovet av dels en ekonomisk upprustning genom statens medverkan, varvid rätt ingående ekonomisk kontroll från tillsynsmyndighetens sida erfordrades, dels kvalitetshöjning av personalen genom bl. a. utbildning, dels förbättrad läkepedagogisk inspektion, dels eftervårdsorganisation, dels slutligen kontroll över intagningen på anstalterna. I samtliga hänseenden rekommenderar socialstyrelsen en anknytning till ungdomsvårdsskoleorganisationens redan befintliga anordningar för dessa syften.

Det av Annell och Berggren framlagda förslaget om anordnande av läkepedagogiska institutioner anser socialstyrelsen böra överarbetas, särskilt förslagen om de nuvarande psykopathemmens framtida utbyggnad och användning. Styrelsen förutsätter att dessa frågor längre fram på nytt upptagas.

Av *byråchefen Berggren*, som deltagit i handläggningen inom socialstyrelsen av förevarande ärende, har anmälts från styrelsens ståndpunkt avvikande mening i organisationsfrågan. Han framhåller att de av Annell och honom under utredningsarbetet gjorda övervägandena i denna fråga lett till att organisationens förenhetligande förutsatte speciella undersökningar under medverkan av olika sakkunniga och intresserade parter — föräldrapparten icke att förglömma. Med gillande av de dåvarande verkscheferna hade därför frågan lämnats utanför utredningen. Under framhållande av bl. a. den snabba utvecklingen inom psykopatvården och vissa angränsande områden förklarar Berggren sig alltjämt biträda den vid utredningen intagna ståndpunkten.

Medicinalstyrelsen understryker för sin del de medicinskt-psykiatriska synpunkternas betydelse på ifrågavarande relativt nya område. Efter hand som dessa synpunkter tillmättes en allt större betydelse för arbetet vid ungdomsvårdsskolorna, torde den frågan komma att aktualiseras, huruvida icke ledningen och tillsynen av hela denna organisation borde överflyttas på medicinalstyrelsen. Att under sådana förhållanden nu överföra de enskilda psykopathemmen från medicinalstyrelsens till socialstyrelsens överinseende vore enligt medicinalstyrelsens åsikt icke motiverat. Det syntes styrelsen naturligtast, att denna anstaltsorganisation med i huvudsak medicinsk uppgift kvarbleve under medicinalstyrelsens huvudmannaskap, så mycket mera som den funne en naturlig anknytning till såväl den barnpsykiatriska verksamheten vid lasaretten som till psykopatvården i dess helhet, vars hörande under medicinalstyrelsen icke ifrågasatts. De praktiska fördelar, som automatiskt skulle vinnas genom en anknytning till socialstyrelsens ungdomsvårdsorganisation, borde särskilt beträffande personalutbildningen och eftervården kunna ernås genom att psykopathemmen bereddes möjlighet att anlita socialstyrelsens speciella anordningar i dessa avseenden. Erforderlig administrativ och ekonomisk kontroll över anstaltens verksamhet påkallade ej heller någon förstärkning av styrelsens nuvarande organisation.

Svårigheterna att på anförda punkter komma till enighet mellan de båda styrelserna anses av medicinalstyrelsen understryka riktigheten av styrelsens uppfattning, att spörsmålen om hithörande anstaltens enhetliga ledning och definitiva organisation vore för tidigt väckta.

Frågan om utbyggnad av Mellansjö skolhem och Skårsbo barnhem enligt Annells och Berggrens förslag anser medicinalstyrelsen böra anstå, tills principerna för det ändamålsenligaste bedrivandet av hela den hithörande verksamheten hunnit klarna. Någon större olägenhet härav vore icke att befara, då rådande statsfinansiella läge i allt fall syntes tvinga till en avvaktande hållning.

I fråga om de åtgärder, som böra vidtagas för att ekonomiskt trygga fortbeståndet av de nuvarande fyra psykopathemmen under de närmaste åren, ha *båda styrelserna* i gemensamt yttrande anslutit sig till det av Eriksson framlagda förslaget. Styrelserna hade visserligen funnit att dagavgiften, 5 kronor, satts relativt högt. Då emellertid den kommunala andelen (»landstingsbidraget») redan nu vid två av anstalterna (Mellansjö och Skårsbo) uppginge till ungefär samma belopp och då kommunerna ägde att för sina utgifter tillgodogöra sig av det allmänna barnbidraget, hade styrelserna stannat för att godtaga förslaget även i denna del.

För den händelse uppgörande av avtal med anstaltens huvudmän skulle anses för omständligt med hänsyn till den relativt korta tidrymd, som provisoriet avsåges att räcka, kunde enligt styrelserna som en alternativ lösning av bidragsfrågan möjligen anlitas samma förfaringssätt, som under krisåren tillämpats för de enskilda kustsanatorierna och vanförestaltnerna. Detta

innebure i huvudsak, att staten — utöver visst fixt bidrag per dag och patient — åtog sig att lämna ett fyllnadsbidrag, motsvarande uppkommande driftunderskott.

De nya grunderna för statsbidrag borde enligt styrelserna tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1948.

Förslaget att staten skulle lämna gottgörelse för de driftförluster, som uppkommit genom psykopathemmens verksamhet under åren 1946 och 1947, biträddes av båda styrelserna. Dessa förluster kunde med ledning av preliminära bokslut för år 1947 sammanlagt uppskattas till i runt tal 83 000 kronor. Enligt en vid styrelsernas skrivelse fogad sammanställning utgjorde de beräknade driftunderskotten för åren 1946 och 1947 vid Skårsbo barnhem 3 499 kronor 45 öre, vid Råbylunds skolhem 8 097 kronor 2 öre, vid Frölundaborgs barnhem 32 250 kronor 34 öre och vid Mellansjö skolhem 38 806 kronor 24 öre. Medgivande borde utverkas att, sedan vederbörliga räkenskaper godkänts, bestrida ifrågakommande förluster från det för budgetåret 1947/48 anvisade förslagsanslaget till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn å 90 000 kronor.

Beträffande det av Annell och Berggren framlagda förslaget om inrättande av observationshem i anslutning till lasaretten förklara styrelserna att de i nuvarande ansträngda läge ansett sig böra avstå från att påkalla medel till dessa hems inrättande och drift. Styrelserna begränsade sig f. n. till att betona angelägenheten av att denna bidragsfråga, så snart situationen lättade, underställdes riksdagens prövning. Vid sådant förhållande torde till Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård böra för budgetåret 1948/49 upptagas ett oförändrat förslagsanslag av 60 000 kronor.

Styrelserna hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att det för budgetåret 1947/48 anvisade förslagsanslaget till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn må anlitas för täckande av driftunderskott för kalenderåren 1946 och 1947 vid hithörande enskilda hem till ett belopp av högst 83 000 kronor, *dels* till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 kronor, att fr. o. m. år 1948 utgå enligt nägondera av de alternativa grunder, som styrelserna förut angivit, *dels ock* till Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

Yttranden.

Statskontoret anser, att statsbidraget till ifrågavarande anstalter lämpligen bör bestämmas till visst belopp för dag och vårdad elev. Med hänsyn till anstalternas svaga ekonomiska ställning föreslår ämbetsverket emellertid en höjning av det nu utgående bidragsbeloppet till förslagsvis högst 5 kronor per vård dag. Ett sålunda förhöjt statsbidrag borde dock endast utgå i mån av behov och under villkor, att medicinalstyrelsen i förväg prövat och godkänt

utgiftsstat för anstalterna i fråga. Statskontoret ville icke motsätta sig, att särskilda medel anvisades till täckande av det föreliggande driftunderskottet å ca 83 000 kronor.

Förslaget om utvidgat statligt stöd till psykopathemmen har mottagits med tillfredsställelse av huvudmännen för de fyra hemmen.

Styrelsen för föreningen Mellansjö skolhem anser, att de mest trängande behoven i fråga om utbyggnad av hemmet borde tillgodoses redan nu och framlägger förslag om anordnande av två mindre byggnader för 6—7 barn vardera. *Styrelsen för stiftelsen Skårsbo barnhem* hemställer om ett extra bidrag till nödvändiga reparationer och hänvisar därvid till av medicinalstyrelsen vid inspektion påtalade brister. Enligt ett av ingenjören A. Hanson, Göteborg, avgivet utlåtande uppginge kostnaderna för de såsom nödvändiga ansedda arbetena till 14 650 kronor. Styrelsen upplyser tillika, att driftunderskottet vid anstalten år 1947, som i den av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen gjorda utredningen angivits till 3 218 kronor 44 öre, komme att uppgå till ca 7 000 kronor, och hemställer om gottgörelse för hela det underskott som jämlikt bokslut för år 1947 visade sig föreligga.

Beträffande frågan om tillsynen över anstalterna uttala sig samtliga huvudmän för att densamma bör bibehållas hos medicinalstyrelsen.

Styrelsen för föreningen Mellansjö skolhem påpekar olikheterna mellan ungdomsvårdsskolornas och psykopathemmens klientel. Det rörde sig å ena sidan om ett klientel, som i varje enskilt fall utvecklats till asocialitet, ofta av mycket grav art, å andra sidan om ett klientel, som utvecklats i patologisk riktning, i en del fall med lättare asociala symptom, i flertalet fall helt utan dylika men med nervösa eller rent nevrotiska drag. Om också grundlidandet vore alldeles detsamma — psykopatier eller nevrosor — hade dock utvecklingen gått i helt olika riktning. — De faktiska olikheterna torde minst av allt förbises av föräldrarna till de i patologisk riktning utvecklade fallen. Det kunde icke hjälpas att en sammanblandning — låt vara administrativ — med de »vanartade» icke tedde sig för dem önskvärd. Ehuru styrelsen i likhet med socialstyrelsen toge bestämt avstånd från »moraliserande» synpunkter kunde dock icke bortses från det faktum, att det existerade rent asociala ungdomstyper, vilka det vore skolbyråns uppgift att omhändertaga, samt att psykopatvården icke kunde åtaga sig att överskylla detta faktum.

Styrelsen för stiftelsen Skårsbo barnhem anser, att då de till de barnpsykiatriska centralerna anslutna observationshemmen givetvis finge ställas under medicinalstyrelsens överinseende det vore lämpligt att även psykopathemmen sorterade under medicinalstyrelsen.

Departementschefen.

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår har frågan om anstaltsvården för sinnessjuka, psykopatiska och nervösa barn samt andra i samband med

psykopatvården för barn sammanhängande spörsmål varit föremål för utredning genom medicinalstyrelsen och socialstyrelsen.

Den genom styrelserna verkställda utredningen har icke lett till något förslag till slutgiltig lösning av de med förevarande vårdbehov sammanhängande problemen. Sedan av de båda styrelserna tillkallade utredningsmän framlagt vissa, ehuru av olika anledningar begränsade, förslag till utbyggnad och effektivisering av såväl den förebyggande psykiska barna- och ungdomsvården som anstaltsvården för psykiskt sjuka barn, ha styrelserna nämligen icke ansett sig böra framlägga desamma för genomförande. Som ett provisorium förordas emellertid en utvidgning av det statliga stödet till de nuvarande fyra enskilda psykopathemmen för barn — Mellansjö och Råbylunds skolhem samt Skårsbo och Frölundaborgs barnhem — i syfte att möjliggöra verksamhetens upprätthållande vid desamma under de närmaste åren. Statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård förutsättes skola tills vidare utgå efter nuvarande normer.

Vid behandlingen inom medicinalstyrelsen och socialstyrelsen av de genom tillkallade utredningsmän framlagda förslagen har meningsskiljaktighet visat sig föreligga mellan de båda styrelserna angående den fortsatta organisationen och tillsynen av psykopatanstalterna för barn. Socialstyrelsen har ansett likheterna mellan psykopathemmens och ungdomsvårdsskolornas klientel samt praktiska fördelar tala för viss samordning av de båda slagen anstalter, varvid tillsynen över psykopathemmen borde överflyttas från medicinalstyrelsen till socialstyrelsen. Medicinalstyrelsen har å sin sida betonat de medicinskt-psykiatriska synpunkternas särskilda betydelse vid vården av psykopatiska och nervösa barn samt på grund härav och med hänsyn till de ofullständiga erfarenheter som ännu föreläge om denna vårdform ansett någon förändring icke i nuvarande läge böra ske beträffande tillsynen.

För egen del har jag blivit övertygad om att snara åtgärder äro av nöden för att ekonomiskt säkerställa ett fortsättande av den betydelsefulla verksamheten vid de befintliga enskilda psykopathemmen. I nuvarande läge synes emellertid ståndpunktstagandet böra begränsas till vad som erfordras för att vinna detta syfte. Jag finner sålunda ej skäl att på grundval av den föreliggande i åtskilliga hänseenden ofullständiga och av olika åsikter kännetecknade utredningen föreslå några ändrade riktlinjer beträffande psykopathemmens ställning i fråga om tillsyn m. m.

Medicinalstyrelsen och socialstyrelsen ha föreslagit, att statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn, som f. n. utgår med 2 kronor per dag och vårdad elev, i stället skall utformas som platsbidrag. Med ledning av undersökningar, som efter överläggningar med vederbörande huvudmän skett angående det faktiska bidragsbehovet vid varje anstalt, föreslås att bidragen för plats och år bestämmas till för Mellansjö skolhem 1 900 kronor, för Skårsbo barnhem 1 200 kronor, för Frölundaborgs barnhem 1 100 kronor och för Råbylunds skolhem 900 kronor. Förslaget innebär med det f. n. godkända platsantalet vid varje anstalt ett totalt bidragsbehov av stats-

medel av omkring 175 000 kronor för år mot nu omkring 90 000 kronor. Vid dessa beräkningar har förutsatts en dagavgift av 5 kronor, vilken skulle erläggas av barnet eller för detta försörjningsskyldig eller, vilket i allmänhet blir fallet, hemortskommunen (i sista hand vederbörande landsting).

Jag ansluter mig till de sålunda föreslagna nya grunderna för statsbidrag till psykopathemmens driftkostnader. Desamma synas mig lämpligare än de av statskontoret föreslagna, vilka förutsätta jämkningar för att bidragen skola motsvara det i varje fall föreliggande behovet. De nya statsbidragsgrunderna torde böra tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1948. Kungörelsen den 4 juni 1937 angående statsbidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn kan i samband därmed upphävas.

Det sagda innebär, att jag i likhet med styrelserna utgår från att vårdavgiften, vilken som regel slutligt gäldas av vederbörande landsting, fastställs till 5 kronor per dag vid varje hem. I de fall, där intagning sker på begäran av enskild, synes dock efter förhållandena i varje särskilt fall nedsättning böra medgivas, varvid jag utgår från att högre avgifter än nu utgående ej utkrävas.

Storleken av det till varje anstalt utgående statsbidraget samt de närmare villkoren för åtnjutande av bidrag torde böra fastställas i avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena samt huvudmännen för varje hem å andra sidan, vilka lämpligen synes kunna erhålla en till tre år begränsad giltighetstid. Vid utformningen av dessa avtal synes gällande avtal rörande verksamheten vid de icke-statliga ungdomsvårdsskolorna kunna tjäna till ledning.

Av huvudmännen för två av psykopathemmen — Mellansjö skolhem och Skårsbo barnhem — har hemställts om bidrag till vissa såsom nödvändiga eller önskvärda ansedda nybyggnader eller reparationer. Med den avvaktande ståndpunkt till frågan om utbyggnaden av denna anstaltsorganisation, som jag ansett mig tills vidare böra intaga, kan jag emellertid icke förorda att bidrag av statsmedel utgår till ny- eller ombyggnader vid anstalterna. Såvitt gäller Skårsbo barnhem, där det löpande underhållet av ekonomiska skäl synes ha blivit särskilt eftersatt, torde emellertid böra medgivas visst statsbidrag till de nödvändigaste reparationsarbetena. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, inom ramen av det av vederbörande huvudman begärda beloppet av 14 650 kronor, få pröva storleken av det bidrag som skäligen bör utgå. Bidraget i fråga torde kunna bestridas från anslaget till driftkostnaderna, vilket icke torde behöva uppräknas för ändamålet.

Av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen föreslås tillika att underskott å de fyra hemmens verksamhet under åren 1946 och 1947 skall gottgöras vederbörande huvudmän av statsmedel. Även detta förslag anser jag mig böra biträda. Med hänsyn till vad som i samband med remissbehandlingen av styrelsernas förslag upplysts angående driftresultatet vid Skårsbo barnhem under år 1947 torde medelsbehovet för ändamålet böra beräknas till sammanlagt i runt tal 87 000 kronor. I motsats till styrelserna anser jag emellertid att gottgörelsen icke bör utgå från det för innevarande budgetår anvisade bidragsanslaget utan i stället belasta motsvarande anslag för budgetåret 1948/49.

Det definitiva fastställandet av de belopp, som bära tillerkännas vart och ett av hemmen, torde få ankomma på Kungl. Maj:t, sedan vederbörliga räkenskaper granskats av medicinalstyrelsen.

Till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn torde vid bifall till vad jag i det föregående förordat bära för budgetåret 1948/49 upptagas ett förslagsanslag av (175 000 + 87 000) 262 000 eller i avrundat tal 260 000 kronor.

I fråga om anslaget till Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård påkallas ingen förändring i förhållande till innevarande budgetår. Anslaget för budgetåret 1948/49 bör sålunda upptagas med det i statsverkspropositionen beräknade beloppet, 60 000 kronor, vilket bör anvisas såsom förslagsanslag.

Hemställan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1948/49 anvisa

dels till Bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn ett förslagsanslag av kronor 260 000;

dels ock till Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård ett förslagsanslag av kronor 60 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

K. A. Åkerberg.